

POEROZE: Violeta Preda - „Cu gleznele întoarse”

Tabacaru ratează o carieră universitară din cauza unui incident minor (legat de administrarea căminelor studentești). Ion Luca intră pentru câteva decenii în uitare, datorită calității sale de teolog, considerat automat de ploreteculțiști adept al misticismului și al clericalismului, fiind anatimizat cu prezumția de vinovăție. Un scriitor ciudat, cu destin dramatic, generat prin aversiunea față de duplicitatea morală. Își alege o carieră eclesiasitică, deși simțea cu acuitate vocația scrisului; ulterior re-nunță la viața monahală pentru a se dedica dramaturgiei dar conjunctura îi zădărnicește demersul. Fugind de canoanele și dogmele bisericesti se lovește de cele sociale. Structura sa morală nu admite obișnuitele aranjamente din viața culturală, percepția de caz accentuându-se. Autor a patruzeci de piese, premiat de Societatea Scriitorilor Români, jucat, în 1947, simultan la trei teatre bucureștene, Ion Luca intră pe nedrept într-un prelungit anonim.

În lucrarea sa, Liviu Chiscop evocă o multitudine de momente semnificative pe plan cultural. Apariția revistei „Ateneu”, în 1964, a revigorat spiritualitatea băcăuană, declanșând, printre altele, bloom-ul exegetic privind scrierile lui Grigore Tabacaru și ale lui George Bacovia. Evenimentele din Decembrie 1989 sunt relatate din perspectiva participantului direct, având girul autenticității.

Cercetător avizat și ambițios Liviu Chiscop și-ar face (și ne-ar face) un serviciu dacă ar sintetiza toate aceste studii, articole, comunicări, note și notițe, multe lovite de redundanță, într-un serios tratat de istorie culturală cu autoritate prioritară în bibliografia de specialitate.

„Eu sunt omul «uite ce fain e...» // Când îmi e rău spun: / «Nu sunt bine.» // Îmi place să dorm mult dimineața / Și să fiu sărutată mult ziua. // Statisticile spun că am aceleași defecte ale tatălui meu / deși nu am locuit în aceeași casă. // Beau multă cafea. / Mă înroșesc repede. // Când îmi e rău spun: / «Sunt tristă.» // M-am născut toamna târziu / Foarte târziu. // Înțeleg că mâine va fi mai rău. Și eu nu pot face nimic să îți fie mai bine. / Perseverez însă. / Așa știu eu să fiu puternică. // Când răcesc iau Saridon. / Întotdeauna îmi trece cu el. // Când eram mică nu știam să îmi cer iertare. Acum sunt la nivelul expert. // Îmi aleg hainele după lungime și lărgime / Să fâlăie în jurul meu. / Când vreau eu. // Gesticulez mult. / Să fie lucrurile clare. // De câte ori îi spun lui: «mă doare inima», / el spune: «Nu are cum. Tu nu ai.» / Probabil glumește.” (Declaratie)

Poeta Violeta Preda a surprins chiar de la prima ei carte de *poeme* și *prozeme* sau, la rigoare, *poeroze*, combinație postmodernistă de poezie și proză. Prospețimea imaginilor, ineditul asociațiilor, structurile grațioase și fragile ale poemelor, o viziune prevertian-kafkaiană asupra lumii o recomandă ca pe o scriitoare care are ceva tulburător și personal de spus. O delicatețe primejdioasă de felină, o fragilitate de plantă răsărită prea devreme în pământ ostil, o sensibilitate rănită, dar ținută în frâu, o uimire care nu pare deloc „lucrată” sau „jucată”, o

tristețe calmă, o plăcere specială pentru ludic, pentru ipotezele neortodoxe rezolvate liric în texte care incită și neliniștesc, sunt atuurile ei incontestabile.

Autoarea ar dori să fixeze ceea ce prin definiție e instabil, incontrollabil, fiindcă ține de fenomen și inefabil. Prin *poerozele* (sau, la rigoare, *prozemele*) ei se străvede drama colecționarului care nu poate avea frumusețea vie, exuberantă a fluturului decât împăiată, îmbălsămată, țepăună, (însăpăimântătoare chiar și pusă sub sticlă la păstrare). Când colecționarul de fluturi a străpuns cu oarecare voluptate fragilele vietăți cu acul, s-a pus capăt nu numai unui vis exuberant al culorilor în zbor liber, ci și unei deveniri. Va fi obținut o colecție, poate valoroasă științific, dar cu prețul curmării unui joc secund, cel al artei. Poeta e conștientă de acest risc și de aceea se străduie să-l micșoreze.

Violeta Preda scrie și poezii și proze, dar și prozeme sau poeroze, cum afirmam mai sus. Unele cu structuri bine închegate în jurul unor nuclee pulsatile puternice, dar și *proiecte în care poezia e surprinsă în stare născândă*, într-un joc copilăresc îndrăzneț și retractil totodată. Indecizia e marca acestor texte De aceea sintaxa prozo-poetică din aceste texte e labilă, jucăușă; enunțurile se mulează după respirație, după intensitatea emoției ori țăriia gândului. De aici se naște o puternică impresie de prospețime a emoțiilor; freamătul existențial e prezent peste tot. Flashurile luate dintr-o viață care nu curge deloc liniștit și egal nu sunt simple instantanee fotografice, plate și reci, ci dimpotrivă, holograme poetice în care se păstrează palpitul existențial mult timp după ce ai închis cartea. E aici, deși deocamdată nu se poate ști cât de riguroasă și de programatică, o știință a inefabilului – cum zicea criticul – de a salva de la neantizare chiar și ceea ce pare și este dintru început destinat ei: irizarea, în concretul fenomenal, a frumuseții eterne: „Privesc

roțile feliilor de lămâie / din ceaiul mereu pentru tine / și miros ce vine din prăjitorul de pâine / când aștept zgomotul surd să se întâmple... «poc» // Îmi amintesc mișcarea degetului arătător / de astă noapte / ca un ștergător de parbriz / de la dreapta la stânga / de la stânga la dreapta... / pe pilota din dormitor. // Și zâmbesc. // Unde e tava? / Ce bine ar fi dacă tu încă ai dormi acum. (*Dimineața*)”. „Tu ai putea fi bobul meu de soare / și în tine aș fi / sămânța ta veselă. / Ți-aș ieși pe urechi, / te-aș gădila în nas, / unghiile de la degetele mele mari / se vor închide peste ochii tăi. // Noaptea...? // Ai transpira. / Te-aș gusta. / Mmmmm... // Și știi tu oare de unde am ieșit eu? / Stai, stai... moment... am început prost... / Voiam să spun: / aș vrea să îmi fii un bol cu lumină / și eu să te susur / din lingurița mică-mică / hap-hap / pap-pup. // Asta a fost varianta corectă.” (*Discuție ipotetică*)

Poerozele-prozemele acestea au, unele, moliciuni de catifea – când enunțurile par că se pisicesc în soare, se-ntind leneșe în pagină și cer mângâiere, altele au asprimi aricești, de șmirghel pomit viforos să înlăture asperitățile sufletești ori, din contră, să dezvelească răni ce păreau închise. În ultimul caz enunțurile au verbe care se aglomerează, se ciocnesc ori izbesc în substantive și adjective cu oarecare mânia. Sunt astfel gândite încât să șteargă, pe de o parte, amprentele dureroase ale unui real stresant, pe de altă parte, să edifice un spațiu securizant pentru o ființă extrem de vulnerabilă, sensibilă, mereu în alertă, care este eul poetic. Sunt în poerozele-prozemele ei întretăieri de planuri poetice și narative, jocuri de oglinzi în care ființa mai degrabă se pierde și își uită identitatea decât și-o afirmă construind-o. Apoi sunt voci care vin din off, traversează scena, lasă urme adânci în aer, în scândura scenei, răscolesc și dispar; altele se instalează în prim-plan și spun câte o frântură dintr-o poveste tare complicată și contradictorie. Atunci răsar, dintr-o memorie aproape fabuloasă, în care uitarea nu mai lucrează, tot felul de chipuri, voci, evenimente, cele mai multe asociate cu traume psihice, cu spaime nevindecabile, cu urâtul, răul, disconfortul existențial.

„«Leftin e scump» mi-a spus o săsoaică bătrână odată. Puțin e mult. 5 minute cu cineva, în fiecare zi. Puțin în fiecare zi e mult. / «De ce ai venit? Ca să tulburi apele? Iar?» auzeam vocea mamei la ușă, de după o ușă închisă. A camerei mele. / Știam că venise el. El – după luni de zile. După un an, după niște ani. Știam că uitasem. Că reușisem să uit. Să-l uit. Mînteam. Inventam povești despre disparițiile lui lungi. A plecat în război și nu s-a mai întors. Poate a murit. În război sau într-o rezervă de spital de o boală cumplită. Da. Mă interesau bolile cumplite. Cum mori în chinuri și fără să poată să te ajute nimeni? Holeră, malarie. Dizinterie? A fugit în străinătate. Normal că nu avem voie să vorbim despre rudele din străinătate, nici despre faptul că bunicul ascultă Europa Liberă sau Vocea Americii. Seara. / Intra după un timp în camera mea. Cu un cadou /... / Atunci am învățat că oamenii mari își închipuie că banii rezolvă mult, multe, tot. Ce copii! Și acum cred la fel. Și acum sunt copil. / Puțin e mult. /... / (*Puțin*).

Unele evenimente *devenite deja texte* se resorb în vis, în ficționări gratuite; altele, ca texte, terorizează eul prin avalanșă de amănunte. Pedepsa de a nu putea uita transformă memoria dintr-un spațiu al încântării într-unul al durerii, al proliferării răului. Atât prozemele-poerozele cât și poeziile Violetei Preda par să configureze imaginea unei copilării-capcană-ascunzătoare-spațiu securizant, dar și spațiu al pedepsei; refugiu salvator, dar și carceră. Viață-capcană pentru tot felul de texte care rănesc și înstrăinează, dar și text-capcană pentru tot felul de vieți trăite sau imaginate de un eu vulnerabil care nu vrea să uite.

Totuși prozemele (sau poerozele) Violetei Preda nu sunt toate încruntate; desfășurări de scene danțești nici atât, deși multe dintre ele sunt străbătute de dăre de sânge și suferință. O undă de umor jucăuș, de ironie sănătoasă inundă textele când te aștepți mai puțin: „Îmi place să las câteodată o roșie pe pervazul/ ferestrei pe post de pisică curioasă. / De dimineață până la apus. / S-o las singură să se uite la

oamenii de pe stradă. // Noaptea îmi place să mă furizez lângă ea. / S-o iau în palmă. S-o miros. / S-o simt caldă și numai dacă vreau eu...//...și numai dacă o întreb...//...să îmi spună de ziua ei cu soare. / Ca un bărbat îndrăgostit de femeia lui seara. // Totul are o explicație, nu am inventat nimic. / Îmi provine din copilărie. / De când ieșeam noaptea în grădină și rupeam o / roșie. / Mă așezam cu ea pe o bancă, / o țineam în palmă lung. / Uitându-mă la lună. / Era tare caldă. / Dar vezi? Acum am o roșie intelectuală. / De la oraș.” (*Nu o să îți vină să crezi*).

Alternarea persoanelor verbale, a perspectivelor narative sau poetice caracterizează aproape toate textele: când eu, când tu, când el/ea, când eu devenit tu, la vârste diferite, în situații neașteptate sau obișnuite, pe paliere existențiale diferite. Flash-uri, iluminări într-o existență cu ițe tare încurcate, cu experiențe care se-ntretaie, se întrepătrund, se anulează reciproc, într-o luptă acerbă pentru un loc în memorie, în inimă, în lumea ficțiunii. Structurile unor texte ca *Asta*, *Grijă mare*, *Dacă ai citit spune* ș.a., curg capricios, proustian: multe nu reușesc să se fixeze deloc în jurul unui nucleu dătător de sens.

Cartea are o structură atipică, bizară: după un ciclu de povestiri care nu prea sunt povestiri (un text cum e *Nu o să îți vină să crezi* e, de fapt, un poem, și încă unul frumos, și nu se știe de ce autoarea l-a inclus aici!), urmează un ciclu de poeme între care însă autoarea strecoară scenete, desfășurări epice dialogate cu statut imprecis. Incheie cartea o secțiune intitulată *Și restul*, de fapt texte rezultate din încrucișări contra naturii: asta e și pricina pentru care am folosit termenul de *prozeme* sau *poeroze*... De ce le-a pus autoarea împreună? Un posibil răspuns ar fi că structura cărții urmează structura existenței înseși, care îi apare mozaicată, ca un video-clip care se autogenerază mereu în alte ipostaze; un uriaș puzzle multicolor dar cu piese lipsă în locul cărora trebuie să lucreze imaginația.